

Čo je to narušenie zvukovej roviny reči

Pri **narušení zvukovej roviny reči** (tzv. narušení foneticko- fonologickej roviny, v staršej lit. označovaná pojmom dyslália) ide o **neschopnosť správne vysloviť a/alebo používať hlásky materinského jazyka v súlade s príslušnými jazykovými normami v reči**. Narušenie pôsobí interferenčne na komunikačný zámer a môže sa prejavovať znížením zrozumiteľnosti reči. Zrozumiteľnosť reči vyjadruje mieru, do akej komunikačný partner rozumie reči dieťaťa.

Vývin foneticko- fonologickej roviny je ukončený podľa Lechtu (1990 in Mikulajová, 2016) až vo veku päť rokov. Do tohto času sa v reči dieťaťa vyskytuje fyziologicky primeraný jav, **vývinovo neustálená výslovnosť**, teda **nesprávna výslovnosť**. Je predpoklad, že nesprávna výslovnosť sa spontánne upraví.

Oneskorenie vývinu zvukovej roviny reči alebo jej narušenie sa môže vyskytovať aj do veku päť rokov a je potrebné ho odlišiť od fyziologického vývinu !

Narušenie zvukovej roviny reči zahŕňa artikulačnú poruchu (ak ide o narušenie len na fonetickej úrovni) a fonologickú poruchu (ak ide o narušenie na fonologickej úrovni).

- artikulačná porucha- zahŕňa neschopnosť motoricky hlásku vytvoriť alebo je hlásku tvorená na nesprávnom artikulačnom mieste alebo iným spôsobom- napr. hláska R je tvorená hrdelne, dieťa ľudovo „račkuje“ alebo dieťa vyslovuje sykavky medzi zúbkami (interdentálne), tzv. „šušle“.

Hlásky materinského jazyka si dieťa osvojuje postupne v slovách na základe napodobňovania svojho okolia. Pre dieťa je to náročný proces. Pokiaľ dieťa nevie konkrétnu hlásku vysloviť, „nie je jeho majetkom“, nemá ju vo svojom fonetickom inventári, tak ju konštantne v slovách vynecháva, čo sa označuje termínom **mogilália** (napr. ryba- yba) alebo ju nahrádza inou hláskou- nahrádzanie hlásky inou sa označuje termínom **paralália** (napr. repa- jepa, lepa).

Oba symptómy mogulália a paralália sú javom vývinovým a do určitého veku fyziologickým. Vynechávanie hlások je podľa Dvořáka (2003 in Mikulajová 2016) možné do 4 roku, po štvrtom roku by už dieťa malo používať cieľový počet hlások podľa normy svojho okolia.

Príčiny narušenia zvukovej roviny reči

- *anomálie rečových orgánov*- poruchy zhryzu a chrupu, prirastená jazyková uzdička, ktorá obmedzuje pohyb končeka jazyka
- *nosohltanová mandľa*- v dôsledku dlhodobého dýchania cez ústa sa okrem iného mení pokojová poloha jazyka, ktorý netlačí na tvrdé podnebie. V dôsledku toho môže dochádzať k zmenám tvaru ústnej dutiny a postavenia zubov, čo ovplyvňuje výslovnosť.
- *myofunkčná porucha*- pri ktorej sa môže vyskytnúť distorzná (chybná) výslovnosť sykaviek, hlavne interdentalný sigmatismus
- *pohybová neobratnosť*- môže byť celková, keď je dieťa celkovo neobratné, alebo sa môže obmedzovať len na oblasť artikulačnú
- *nesprávny postoj okolia dieťaťa k jeho rečovému vývinu* -napr. stále upozorňovanie dieťaťa na jeho neúspechy s výslovnosťou
- *nešpecifická dedičnosť*- dieťa nezdedí konkrétny rotacizmus alebo sigmatizmus, ale zdedí určitú artikulačnú neobratnosť alebo zníženú schopnosť fonematickej diferenciácie, ktoré spôsobujú chybnú výslovnosť.

- *fonologická porucha*- sa prejavuje neschopnosťou dieťaťa naučiť sa pravidlá používania hlások v reči. Narušená je zrozumiteľnosť reči. Podstata deficitu je jazyková. Počas vývinu reči dieťa nevysloví to isté slovo vždy rovnako (tzv. nekonzekventná výslovnosť)- *v druhom roku života je to jav fyziologický, vývinový*. Koncom druhého roku sa nekonzekventná výslovnosť začína stabilizovať, deti vykazujú určité pravidlá zjednodušovania slov. Tieto procesy zjednodušovania slov sa nazývajú vývinové fonologické procesy. Pri ***fonologickej poruche***, *pretrvávajú vývinové mladšie fonologické procesy*, ktoré by sa vzhľadom k veku už nemali vyskytovať aj *patologické FP*.

Vývinové FP:

- **rané**, ktoré sa do 3. roku života strácajú (*vynechanie neprízvučnej slabiky*: tefón=telefón, *vynechanie koncovej spoluhlásky*- pe=pes, *posun velárnych hlások dopredu* – káva=táva, guma=duma),

- **neskoré**- zjednodušovanie spoluhláskových skupín – slon=son, kĺzanie likvíd- lopta= jopta, ryba=jyba, zaverovanie, nahrádzanie úžinových hlások záverovými misa=mita, ča=taj)

Patologické FP:

- to sú také, ktoré sa počas normálneho vývinu v reči dieťaťa nevyskytujú (napr. *vynechávanie začiatočného konsonantu, nazálna a glotálna náhrada*).

U dieťaťa pretrváva **variabilná produkcia slov** tzn., že dieťa slovo povie vždy iným spôsobom.

Kedy vyhľadať logopéda?

- ak po treťom roku dieťa tvorí hlásku na nesprávnom mieste (napr. francúzske R) alebo iným spôsobom (napr. šušle),
- ak po treťom roku má dieťa problémy opakovať dlhé slová, komolí ich a reč je celkovo nezrozumiteľná,
- ak po štvrtom roku má dieťa nesprávnu výslovnosť mnohých hlások,
- ak po piatom roku má dieťa nesprávnu výslovnosť niektorých hlások (L,R,sykavky: S,C,Z, DZ, Š,Č,Ž, ĎZ).
- ak máte akékoľvek pochybnosti o vývine zvukovej roviny reči Vášho dieťaťa.

Je dôležité vedieť a uvedomiť si, že **reč štvorročného dieťaťa v konverzácii by mala byť pre cudziu osobu zrozumiteľná na 100 %**. Znížená zrozumiteľnosť reči indikuje oneskorovanie alebo narušenie vývinu zvukovej roviny reči.

ZDROJE:

Buntová, D., Gúthová, M. (2016): *Narušenie zvukovej reči- artikulačná porucha, fonologická porucha*. In: KEREKRÉTIOVÁ, A. a kol.: Logopédia, UK Bratislava. ISBN 978-80-89113-83

Horňáková, K., Kapalková, S., Mikulajová, M. (2005): *Kniha o detskej reči*. Bratislava: Vydavateľstvo Slniečko. ISBN 80-969074-3-3

© Súkromné centrum špeciálno-pedagogického poradenstva v Topolčanoch